

Mediation in de kerk

Bijdrage aan het Symposium “Mediation in de kerk? Theorie en praktijk” georganiseerd door het Platform Christen Mediators

Ede, 10 november 2023

Ik wil graag beginnen met een hartelijke felicitatie aan de CHE. Wat mooi dat u van start gaat met een post-HBO opleiding ‘mediation in de kerk’. Dat is wel een uitroepende waard.

Toch hebben de organisatoren van het symposium voor de titel “mediation in de kerk?” met een vraagteken gekozen. Ik kan me voorstellen dat hier sprake is van een retorische vraag, maar het is toch ook niet verkeerd om even rustig bij de vraag stil te staan. Mediation in de kerk - waarom zou je daarvoor kiezen? Is deze methode van conflictbemiddeling wel helpend om conflicten binnen gemeenten bespreekbaar te maken en aan te gaan?

In de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland wordt het woord mediation ook gebruikt. In Ordinantie 10, waar het gaat over het opzicht, wordt in artikel 4 gezegd:

De colleges voor de visitatie hebben tot taak te bemiddelen - door het voeren van overleg, het geven van gevraagd en ongevraagd advies en het aanbevelen van mediation - in geval van moeilijkheden, in het bijzonder in en tussen ambtelijke vergaderingen [...]

En in Generale Regeling 11, die handelt over de kerkelijke rechtspraak, wordt in artikel 2 mediation genoemd bij “andere wegen” om te komen tot het oplossen van geschillen. Ik citeer:

- 1. De regeling kerkelijke rechtspraak laat onverlet dat betrokkenen kunnen overeenkomen hun geschil op te lossen via arbitrage, bindend advies of mediation.*
- 2. Een kerkelijk college kan, indien de behandeling van het bezwaar of geschil daartoe aanleiding geeft, betrokkenen in overweging geven om mediation te beproeven.*
- 3. Indien betrokkenen overeenkomen om door middel van arbitrage, bindend advies of mediation een oplossing te zoeken, kan het kerkelijk college de behandeling van de zaak opschorten in afwachting van de resultaten daarvan.*

De opstellers van deze kerkorde-artikelen waren dus overtuigd van het goed recht van mediation in de kerk. Mediation kent binnen de kerkorde overigens slechts een korte geschiedenis. In september 2007 schreef het Platform Christen Mediators, toen nog onder de naam Platform Church Mediation, een brief aan de Generale Synode om hen bekend te maken met het platform en hen te wijzen op de voordelen van mediation. En de synode luisterde naar u – al duurde het nog wel tot 2012 tot mediation werd opgenomen in de generale regeling voor de kerkelijke rechtspraak.

Het zal waarschijnlijk niemand van ons moeite kosten om voorbeelden van conflicten te noemen die opspelen in kerkelijke gemeenten. Denk bijvoorbeeld aan

- een verstoorde samenwerking tussen predikant en kerkenraad,
- aan groepen gemeenteleden die tegenover elkaar staan bij de wijziging van beleid
- aan een musicus die weerstand oproept bij een deel van de gemeente
- of aan een kerkenraad waar telkens terugkerende meningsverschillen een vruchtbare samenwerking in de weg staan.

Dominee Florida de Kok, programmaleider ‘Vitale roeping’ van de Protestantse Kerk in Nederland, schetste deze week in een artikel in het ND iets van de context waarin de kerk is beland:

“Veel kerken staan onder druk, krimp dreigt terwijl mensen zich met hart en ziel inzetten. Mensen denken verschillend over de toekomst. De ene kant wil bijvoorbeeld een kerkdienst helemaal veranderen, de andere kant wil alles houden zoals het is. Dat kan leiden tot spanningen.”

Bovendien hoor ik de laatste jaren dat conflicten in de kerk zich verharden. De juridisering neemt toe, werd bijvoorbeeld ook gisteren weer gezegd in een overleg dat we als moderamen van de generale synode hadden met de voorzitters van de classicale vergaderingen in ons land.

Zoals hiervoor al kort aangestipt – in kerkrechtelijke zin heeft mediation een plaats binnen het kader van het opzicht. Woorden als tucht of censuur kunnen daar ook voor gebruikt worden. Maar dichterbij komt het denk ik wanneer we het opzicht omschrijven als “toegepaste vorm van pastoraat.” (ds. P. van den Heuvel, *De Hervormde Kerkorde. Een praktische Toelichting*, Zoetermeer 2001). Opszicht is principieel daarmee niet enkel een aangelegenheid voor de organisatie van de kerk, voor de

ambtsdragers, maar voor de gehele gemeente. Het gaat om, ik citeer de kerkorde: “de roeping die op alle leden van de gemeente rust om naar elkaar om te zien, elkaar op te bouwen, elkaar de vergeving Gods aan te zeggen en zo nodig elkaar te vermanen en dit vermaan ter harte te nemen.” (Ord. 10-1-2) Het uiteindelijke doel van opzicht wordt ook wel het herstel van verhoudingen genoemd, verzoening.

Opzicht *begint* dus bij de leden van de christelijke gemeente – zij hebben ten opzichte van elkaar in dit opzicht een roeping.

Vervolgens spelen in het opzicht de classispredikant en het college van visitatoren een belangrijke rol. De classispredikant werd in 2018 in het leven geroepen in de PKN en verpersoonlijkt het opzicht door namens de classis het contact met gemeenten te onderhouden. Het college van visitatoren kan worden ingeschakeld wanneer zich feiten of omstandigheden voordoen die extra zorg vragen.

Hun taak is met name bemiddeling. Denk nog even aan het kerkordeartikel dat ik eerder noemde:

De colleges voor de visitatie hebben tot taak te bemiddelen - door het voeren van overleg, het geven van gevraagd en ongevraagd advies en het aanbevelen van mediation - in geval van moeilijkheden, in het bijzonder in en tussen ambtelijke vergaderingen [...]

Voor de voorbereiding van deze lezing heb ik contact gezocht met de voorzitter van het Generale College voor de Visitatie binnen de Protestantse Kerk, ds. Klaas Bakker. Hij gaf aan dat visitatie veel baat kan hebben bij technieken uit de wereld van mediation. Tegelijk wees hij ook op het verschil tussen mediation en visitatie. Ik citeer:

Anders dan mediation heeft visitatie dus een geestelijk fundament en een geestelijk doel: het gemeente zijn van Christus. Dat geeft visitatie een bredere focus. Niet alle accent ligt op de betrokkenen zelf die moeten gaan praten en in beweging moeten komen. De visitator geeft op basis van gesprekken en de bevindingen opgedaan in de gemeente een advies. Dat kan ook een kritisch advies zijn of een vermaan. (...) Een mediator zal niet adviseren, die faciliteert het gesprek van betrokkenen. Die zullen zelf een begaanbare weg moeten zien te vinden. (...) Een visitator zal zich geleid weten door de Geest. Het uitspreken van een gebed, het lezen van een gedeelte uit de Bijbel zijn uitingen van het eigen karakter van visitatie.

Op dit punt wordt het dus spannend. Verdraagt de methode van mediation zich met de rol van ambtsdragers in de kerk, die soms ook een *tegenover* moeten inbrengen? Moet de methode van mediation die iemand zich moet eigenmaken om opgenomen te kunnen worden in het MfN-register worden aangepast voor kerkelijk gebruik? Kunnen in het proces van mediation misschien ook elementen van kritisch advies of vermaan door de mediator worden ingebracht of kunnen we strikt genomen dan niet meer spreken over mediation?

Ik ga er vanuit dat de nieuwe opleiding zich zal verhouden tot deze vragen en ben ook benieuwd naar de antwoorden. Mijn beeld is in ieder geval dat visitatie en mediation binnen de Protestantse Kerk op dit moment toch vooral nog twee verschillende werelden vormen en dat is jammer.

Overigens is het natuurlijk vaak zo dat wanneer visitatie in de kerk wordt ingeroepen, de escalatieladder al flink is bestegen. Je zou hopen dat de oproepen in het NT tot onderlinge liefde en verdraagzaamheid binnen de christelijke gemeente ertoe zouden leiden dat mensen eerder hulp zoeken om dit te voorkomen.

In de masterscriptie van mr. Margreet Parlevliet met als titel "Bemiddeling in elk opzicht" wordt daarom gepleit voor het werken aan meer knowhow over conflicten. En dan niet enkel bij visitatoren en classispredikanten, maar ook binnen gemeentes. Dat lijkt me van groot belang, omdat het inroepen van hulp van buitenaf ook vaak lang wordt uitgesteld en als een nederlaag wordt ervaren.

Binnen de kerk zijn sinds een aantal jaren interim-predikanten werkzaam die ook kennis van mediation hebben, maar liever nog zou ik zien dat iedere predikant of pastor binnen de Protestantse Kerk de gemeente kan helpen om vruchtbaar om te gaan met conflicten. En laat ze hun kennis dan ook delen met ambtsdragers in de kerkenraad. Een conflict dat op een goede manier wordt aangegaan kan mensen immers ook verder brengen en tot nieuwe inzichten leiden

Graag spreek ik de hoop uit dat de nieuwe post-HBO opleiding die nu van start gaat hieraan een betekenisvolle bijdrage mag leveren.